

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ В РАМКАХ КОНЦЕПЦІЇ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті представлений підхід до визначення процесу капіталізації в рамках концепції стійкого розвитку. Проаналізовані тенденції технологічного та технічного оновлення. Запропоновано підхід до капіталізації активів як процесу реалізації їх потенціалу.

Ключові слова: капіталізація, ефективність, концепція стійкого розвитку, точне землеробство, коефіцієнт комплексного використання.

Постановка проблеми. Проблемам стійкого розвитку присвячена значна кількість публікацій. Економічний підхід до концепції стійкості розвитку, представлений в них заснований на теорії максимального потоку сукупного доходу Хикса-Ліндаля, який може бути проведений за умови, принаймні, збереження сукупного капіталу, за допомогою якого і проводиться цей дохід. Ця концепція має на увазі оптимальне використання обмежених ресурсів і використання екологічних, природо-, енерго-, і матеріалоощадних технологій, включаючи добич і переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію переробки і знищення відходів. Проте, при вирішенні питань про те, який капітал повинен зберігатися (наприклад, фізичний, природний або людський) і якою мірою різні види капіталу взаємозамінюючі, а також при вартісній оцінці цих активів виникають проблеми правильної інтерпретації і обліку.

Аналіз публікацій. Питанням економічної стійкості присвячені праці А. Сміта, Д. Ріккардо, К. Маркса, Л. Вальраса, В. Вернадського, В. Парето, Ж.Б. Сея, Й. Шумпетера, М. Кондратьєва, А. Маршала, Дж. Кейнса, Ф. Хайека, В. Леонтьєва і ін. У роботах цих авторів відбиті основні поняття, концептуальні підходи до визначення суті і критеріїв економічної стійкості, методологічні аспекти визначення системи показників, що її характеризують.

Актуальні питання, пов'язані з вивченням окремих сторін стратегічного управління, зокрема, як основної умови стійкого розвитку господарюючих

суб'єктів, відобразили в своїх наукових працях відомі зарубіжні вчені: І. Ансофф, Б. Карлофф, Р. Мінцберг, М. Портер, Б. Райан, і вітчизняні економісти: Л.І.Абалкін, І.В. Афонін, В.Р. Веснін, О.С. Віханський, Н.Н. Тренєв, Р.А. Фатхутдінов і багато інших.

Проте, потреба врахування різноманіття нових чинників і технологій, які раніше не включалися в дослідницький арсенал, викликає необхідність подальшого вивчення теоретико-методологічних аспектів стійкості виробничих систем в період їх трансформації.

Формулювання мети статті. В рамках концепції стійкого розвитку дати визначення поняттю капіталізація активів з урахуванням тенденцій розвитку техніки і технологій.

Основний матеріал. Реальна світова політика свідчить про намагання розвинутих країн перейти до впровадження стійкого економічно ефективного розвитку виробництва. Для аграрної економіки це ще й тісно зв'язано з розвитком сільських територій.

Концепція розвитку сільського господарства як основи облаштування сільських територій базується на активній підприємницькій діяльності. Результативним показником стійкого розвитку як галузей, так і територій, виступає дохідність сільськогосподарських підприємств. Ця Концепція, як базова, висунута організацією об'єднаних націй (ООН).

Підприємницька діяльність пов'язана з рухом капіталу. Існують різні підходи до його визначення, аспекти його тлумачення, проте в основному цей термін означає «вартість, що здатна приносити додаткову вартість», тобто здатність активів формувати дохід. При цьому кожен підприємець намагається досягти таких розмірів виробництва, які б забезпечили максимальний дохід.

Проте, з іншого боку в рахунок екологічної та економічної складових стійкого розвитку наголошує на економному використанні природних ресурсів та зменшенні їх деградації. Екстенсивний шлях розвитку вичерпав себе, потрібен бути вироблений підхід, за якого по-іншому оцінюється потенціал активів.

Експерти Усесвітнього банку визначили стійкий розвиток як процес управління сукупністю (портфелем) активів, направлений на збереження і розширення можливостей, що є у людей. Активи в даному визначенні включають не тільки традиційно підраховуваний фізичний капітал, але також природний і людський капітал.

Як зазначають ряд підручників з політичної економії існує як мінімум дві можливості збільшення капіталу та масштабів підприємства: через концентрацію та централізацію капіталу.

Під концентрацією капіталу розуміють збільшення його розміру внаслідок капіталізації додаткової вартості. Це має місце тоді, коли частина додаткової вартості, створеної на підприємстві, використовується підприємцем для подальшого розширення й удосконалення виробництва, тобто нагромаджується. Збільшення розмірів капіталу окремого підприємства або підприємця завдяки концентрації приводить до зростання всього суспільного капіталу. Наприклад, якщо капітал окремого підприємця становив 50 тис. гр. од. і був збільшений завдяки нагромадженню додаткової вартості до 75 тис. гр. од., то відбувалася його концентрація.

Централізація капіталу передбачає його збільшення через об'єднання кількох самостійних капіталів в один. Об'єднання може бути примусовим, коли внаслідок конкурентної боротьби неефективні, слабкі підприємства поглинаються сильнішими, і добровільним через створення акціонерних товариств. На відміну від концентрації капіталу централізація безпосередньо не приводить до збільшення всього суспільного капіталу, а сприяє його перерозподілу між окремими підприємствами. Наприклад, якщо дві компанії, індивідуальні капітали яких становили 50 тис. і 75 тис. гр. од., об'єдналися в одну з капіталом у 125 тис. гр. од., то відбувся процес централізації капіталу.

Таким чином, концентрація та централізація капіталу створюють умови для концентрації виробництва, яка виявляється у зосередженні на великих підприємствах все більшої частки засобів виробництва, робочої сили, продукції, що виробляють.

Проте треба пам'ятати, що дохідність як визначальний показник сталого розвитку характеризується дієвістю, взаємоузгодженістю та ефективним використанням визначальних чинників виробництва.

Останні тенденції здійснення технологічного та технічного оновлення підприємств сільськогосподарських товаровиробників, примушують задуматися про зміну пріоритетів у формуванні капіталу підприємства. На перший план виходить ефективність як вирішальний фактор капіталізації активів підприємства. І поштовхом до цього став саме основний капітал.

Питання повнішого використання технічних засобів, як складової основного капіталу особливо актуальне в останні роки, коли їхня вартість, а відповідно й амортизаційні відрахування, як складова частина собівартості продукції, зросли у десятки разів. Якщо ж ці засоби використовуються недостатньо через невеликі земельні площі в обробітку та недосконалість технічної бази, то виробництво буде збитковим.

За розрахунками проведеними українськими вченими визначено, що починаючи від площі землекористування 100 га, можна господарювати беззбитково. За менших розмірів виробництво збиткове, а за більших - прибутки збільшуються. Комплексні коефіцієнти використання системи машин і економія них показників роботи підприємства залежно від розмірів землекористування (від 20 до 1000 га) наведено в таблиці 1.

Не можна вважати доцільним мінімізацію при формуванні комплексу машин, комбайна і приставки для збирання врожаю кукурудзи. Коефіцієнт комплексного використання системи машин не набагато вищий, становить 0,399. Отже, комплекс машин слід формувати у господаря і не шукати, щоб хтось виконував певні роботи.

Результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, невеликі за розмірами господарства - неефективні: у них сума амортизаційних відрахувань на 1 грн. валової продукції занадто висока, вони зазнаватимуть прямих збитків і зможуть функціонувати лише при ручній праці. Такий рівень господарювання не можна вважати перспективним.

**Коефіцієнт комплексного використання системи машин
сільськогосподарських підприємствах залежно від розміру
землекористування (степ, трактори МТЗ, ЮМЗ)**

Площа, га	Вартісний коефіцієнт використання техніки		На 1 грн. валової продукції припадає, коп.							Рівень рентабельності, %	Окупність фондів, років
	технічних засобів	в т.ч. без «КСК-Нивий», ППК-4	фондів		амортизації		витрат	валового доходу	прибутку		
			всього	в т.ч. техніки	всього	в т.ч. техніки					
20	0,064	0,08	20,81	14,04	1,78	1,61	3,28	-2,26	-2,28	-69,5	-9,13
30	0,095	0,12	13,88	9,36	1,18	1,07	2,31	-1,29	-1,31	-56,6	-10,62
40	0,127	0,16	10,78	7,02	0,89	0,79	1,83	-0,82	-0,83	-45,5	-12,93
50	0,159	0,2	8,62	5,62	0,71	0,64	1,54	-0,52	-0,54	-35	-16
100	0,318	0,399	5,04	2,81	0,36	0,3	0,98	0,04	0,02	2,3	222,1
150	0,428	0,492	3,65	2,09	0,26	22	0,81	0,21	0,19	24	18,89
200	0,571	0,655	2,87	1,56	0,19	0,16	0,7	0,32	0,3	42,8	9,58
250	0,647	0,695	2,56	1,38	0,17	0,14	0,66	0,36	34	52,3	7,46
300	0,777	0,834	2,25	1,15	0,14	0,11	0,61	0,41	39	63,5	5,8
350	0,826	0,839	2,06	1,08	0,13	0,1	0,59	0,43	0,41	69	5,04
400	0,88	0,861	1,93	1,02	0,12	0,1	0,58	0,44	0,42	72,6	4,59
450	0,675	0,759	2,18	1,32	0,16	0,14	0,64	0,38	0,36	56,9	6,01
500	0,723	0,794	2,04	1,24	0,15	0,13	0,62	0,4	0,38	61,7	5,36
600	0,789	0,854	1,84	1,13	0,14	0,12	0,59	0,42	0,41	68,5	4,52
700	0,865	0,901	1,66	1,03	0,12	0,11	0,57	0,45	0,43	75,1	3,88
800	0,912	0,91	1,56	0,98	0,12	0,1	0,56	0,46	0,44	78,8	3,54
900	0,826	0,893	1,62	1,08	0,13	0,12	0,58	0,44	0,42	72,9	3,83
1000	0,869	0,908	1,53	1,03	0,12	0,11	0,57	0,45	0,43	76,7	3,52

Причина тому криється в тому, що амортизаційні відрахування нараховуються на всю вартість технічного засобу за винятком її ліквідаційної вартості, а у створені додаткової вартості приймає участь лише ефективна вартість, тобто вартість скоригована на коефіцієнт використання засобу. При вартості засобу у 5000 грн. од., строком використання 5 років та коефіцієнті використання 0,18, ефективна вартість буде складати 900 грн. од. при амортизаційних витратах у 1000 грн. на рік. Здатності створювати дохід при заданому рівні використання недостатньо навіть для відтворення засобу.

У своїй роботі «Основи менеджменту» Майкл Мескон у глосарії до книги дав визначення капіталу як «накопичені цінності фізичної або юридичної особи». Е. Долан та Д. Ліндсей у праці «Основные понятия «Микроэкономической модели экономики»» визначив капітал як «всі засоби виробництва, що створені людьми». Ці визначення дають змогу зробити висновок, що капітал - це засоби виробництва, що представляють цінності. В умовах стійкого розвитку найбільшу цінність мають активи, що дозволяють поновлювати процес виробництва без додаткових вкладень, тобто реалізація принципу самодостатності.

Тому, на наш погляд, капіталізація активів підприємства повинна здійснюватися не лише за рахунок централізації та концентрації, а також за рахунок повнішого використання потенціалу активу на чому і наголошує концепція стійкого розвитку.

Відчутних успіхів у цьому напрямку досягнули спеціалізовані користувачі імпортової високопродуктивної техніки. Фахівці переконалися, що використання імпортової техніки дає найбільшу віддачу в тому випадку, якщо застосовується повний набір машин для всього технологічного циклу. Були проведені детальні розрахунки і вироблена модель нової виробничої структури, яка отримала назву машинно-технологічна станція (МТС). Одна така станція повинна обробляти 15-20 тис. га землі. При цьому коефіцієнт комплексного використання технічних засобів за такої форми дорівнює 0,89-0,97.

Тенденція капіталізації на базі повнішого використання потенціалу активу намічені і у використанні оборотних активів за рахунок ведення точного землеробства. В США точне землеробство асоціюється з концепцією стійкого землеробства, з мейнстримом в агробізнесі, який прагне максимізувати прибуток, проводячи витрати тільки на добриво тих ділянок поля, де добрива дійсно необхідні. Слідуючи цим ідеям агровиробники застосовують технології змінного або диференційованого внесення добрив в тих ділянках поля, які ідентифіковані за допомогою GPS-приймачів і де потреба в певній нормі добрив виявлена агротехнологом за допомогою карт агрофізхімдослідження і врожайності. Тому в

деяких ділянках поля норма внесення або обприскування стає менше середньої, відбувається перерозподіл добрив на користь ділянок, де норма повинна бути вище, і, тим самим, оптимізується внесення добрив.

Точне землеробство може застосовуватися для поліпшення стану полів і агроменеджменту, по декількох напрямках:

- * агрономічне: з урахуванням реальних потреб культури в добривах удосконалюється агровиробництво;

- * технічне: досконало тайм-менеджмент на рівні господарства (зокрема, поліпшується планування сільськогосподарських операцій);

- * екологічне: скорочується негативна дія сільгоспвиробництва на навколишнє середовище (точніша оцінка потреб культури в азотних добривах приводить до обмеження застосування і розкидання азотних добрив або нітратів);

- * економічне: зростання продуктивності і/або скорочення витрат підвищують ефективність агробізнесу (зокрема, скорочуються витрати на внесення азотних добрив);

Таким чином, за рахунок економії витрат та комплексності внесення добрив гарантується підвищення ефективності використання оборотних засобів, що збільшує дохідність підприємства, формуючи капіталізовану частину активів.

Висновки та пропозиції. Представлений погляд на сутність капіталізації активів підприємства в рамках концепції стійкого розвитку дозволяє зробити висновки: капіталом підприємства можна рахувати ефективну вартість активів, що залучена до створення додаткової вартості; капіталізація може здійснюватися шляхом концентрації, централізації та повнішого використання потенціалу активів. Новизна підходу полягає у якісному, а не кількісному підході до формування капіталу підприємства.

Враховуючи сучасний розвиток науки та техніки, сільськогосподарським товаровиробникам доцільно використовувати технологічне та технічне оновлення в масштабах оптимального формування ефективності використання основного та оборотного капіталу.

Перспективним напрямом подальшої роботи є виявлення можливостей оцінки вартості капіталу, що формується на основі більш ефективного використання активів та опрацювання методики.

Список використаної літератури:

1. Дробот В. І. Економічний довідник аграрника / В.І. Дробот, Г.І. Зуб, М.П. Кононенко та ін. / [за ред.. Ю.Я. Лузана, П.Т. Саблука]. - К. : «Преса України», 2003. - 800с.
2. Проблема забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період: Матеріали Десятих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників, Київ, 10-11 квіт. 2008р. / Ред кол.: П.Т.Саблук та ін. - К.: ННЦ "ІАЕ", 2008. - 618 с.
3. «Наше общее будущее»: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР)" / под ред. С. А. Евтеева и Р. А. Перелета; пер. с англ. - М.: Прогресе, 1989. -372, [50-51]с.
4. The activity of UNO on sustainale development [Электронный ресурс]. Режим доступа.: <http://www.un.org>.
5. Теория и практика образования для устойчивого развития [Электронный ресурс]. - Режим доступа.: <http://www.oseko.spb.ru>.
6. The article about «sustainable agriculture» in English [Электронный ресурс]. - Режим доступа.: http://en.wikipedia.org/wiki/sustainable_agriculture.
7. Материал из Википедии — свободной энциклопедии «Точное земледелие» [Электронный ресурс]. - Режим доступа.: [http://en.wikipedia.org/wiki/Точное земледелие](http://en.wikipedia.org/wiki/Точное_земледелие).

Annotation. The approach of definition the capitalization process on the basis of the sustainable development concept is presented in the article. The tendencies of technological and technical updating are analyzed. The approach of actives capitalization as the process of realization their potential is offered.

The presented approach to essence of enterprise actives capitalization on the basis of the sustainable development concept allows to make some conclusions: it is possible to consider the enterprise capital as the effective cost of actives which is involved in creation of additional cost process; capitalization can be carried out by concentration, centralization and fuller use of potential of actives.

Therefore, as to our opinion, capitalization of actives of the enterprise should be carried out not only by the expense of centralization and concentration, and also by the expense of fuller use of active potential which is the point key of the sustainable development concept.

Considering modern development of a science and techniques, it is expedient for agricultural commodity producers to use technological and technical updating in scales optimum for formation of efficiency of core and working capital use.

Perspective direction of the subsequent work is revealing the possibilities of capital cost estimation which is formed on the basis of more effective actives utilization and technique development.

Keywords: *capitalization, efficiency, the sustainable development concept, precision agriculture, the factor of complex use.*

УДК. 631.1:316.343.644

*Кропивко М.М.,
кандидат економічних наук
заступник завідувача відділу інвестицій,
ННЦ „Інститут аграрної економіки”*

КЛАСИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ ЯК ФОРМИ МАЛОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. *У статті досліджено особливості визначення малих форм підприємницької діяльності і, на цій основі, надані, пропозиції щодо удосконалення класифікації господарств населення.*

Ключові слова: *малі підприємства, господарства населення, фермерські господарства, критеріальні ознаки.*

Постановка проблеми. Сучасна аграрна політика в Україні формується на основні реалізації низки нормативних і законодавчих документів, у т.ч. Загальнодержавних комплексних програм розвитку українського села на період до 2015 року, сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року та державних пріоритетів розвитку сільського господарства. При цьому одним із пріоритетів є створення умов щодо покращення діяльності малих форм сільськогосподарського підприємництва. У зв'язку із зазначеним особливою гостроти набувають проблеми розвитку господарств населення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку господарств населення привертають увагу багатьох провідних вчених-економістів, зокрема В.Г. Андрійчука, В.К. Збарського, В.Я. Месель-Веселяка,